

ОСОБЛИВОСТІ КІБЕРБУЛІНГУ ЯК СУЧАСНОЇ ФОРМИ АГРЕСІЇ

У статті розглядається динамічні сучасні процеси та явища, які впливають на навчально-виховний процес і призвели до змін навчального середовища; розповідається про явище кібербулінгу та як вберегтися від нього.

Ключові слова: онлайн-технології, булінг, кібербулінг.

The article considers the dynamic modern processes and phenomena that affect the educational process and have led to change in the learning environment; tells about the phenomenon of cyberbullying and how to avoid it.

Keywords: online technology, bullying, cyberbullying.

Онлайн-технології є невіддільною часткою навколишнього середовища. Діти самостійно дивляться мультфільми на YouTube, починаючи з першого року життя, а учні перших класів шукають необхідну інформацію за допомогою пошукових мереж. Однак поширення онлайн-ресурсів, окрім корисних моментів стрімкого доступу до вигідної інформації, також призвело до збільшення розповсюдження порушень та недостовірної інформації. На жаль, більшість дітей не мають зрілої онлайн-освіченості. Тому вони зазвичай не розуміють, як захиститися від кібербулінгу. На жаль, шлях глобалізації неможливо зупинити. Можна лише пристосуватися до змін і навчитися правильно використовувати сучасні технології. Неможливість орієнтуватися в Інтернет-просторі можна навіть порівняти з неможливістю читати і писати. Так, студенти гумористично обмінюються фотографіями по телефону, і навпаки групові суперечки у Viber часто переходять у справжні утиски та агресію. Діти часто фотографують один одного в неприємні моменти і публікують фотографії з образливими підписами в соціальних мережах «для розваги». Але насправді це злочин, який називається кібербулінгом. Деякі люди пройдуть через все це і стануть загартованішими, а інші можуть зламатися [4].

Згідно зі статистикою, поширеність булінгу серед дітей віком 11-15 років в Україні входить до десятки кращих у Європі. У цьому плані ми не тільки відстаємо від Данії чи Норвегії, а й значно відстаємо від Угорщини та Греції.

Отже, що таке кібербулінг? Кібербулінг – приниження за допомогою смартфонів, планшетів, Інтернету та інших електронних пристроїв; поширення брехні та неправдивих чуток, неприємної інформації через електронну пошту, або онлайн-пости в соціальних мережах, видалення учня з онлан-групи тощо [2].

Аналіз діючих літературних джерел показав, що кібербулінгом займалися такі українські дослідники як Варивода К., Найдьонова Н. та зарубіжні (P. Smith, J. Mahdavi, M. Carvalho, S. Fisher, S. Russell, N. Tippett), адже ця проблема є актуальною у всьому світі. Розглядаючи проблему кібербулінгу, можна сказати, що він спочатку може бути жартом і розвагою, але потім це перетворюється на гонитву, психологічний тиск та залякування. Багато разів діти не знають, як себе поводити, переймаються за покарання і соромляться говорити про цю ситуацію. Більшість батьків зазвичай не розуміють, як захистити своїх дітей в Інтернеті. Захист прав дітей у віртуальному середовищі вимагає не лише ефективної державної політики, а й усвідомлення батьками та дітьми проблеми [3,5].

Розглядаючи закони України стосовно нашого питання, можна виділити нормативно-правову базу:

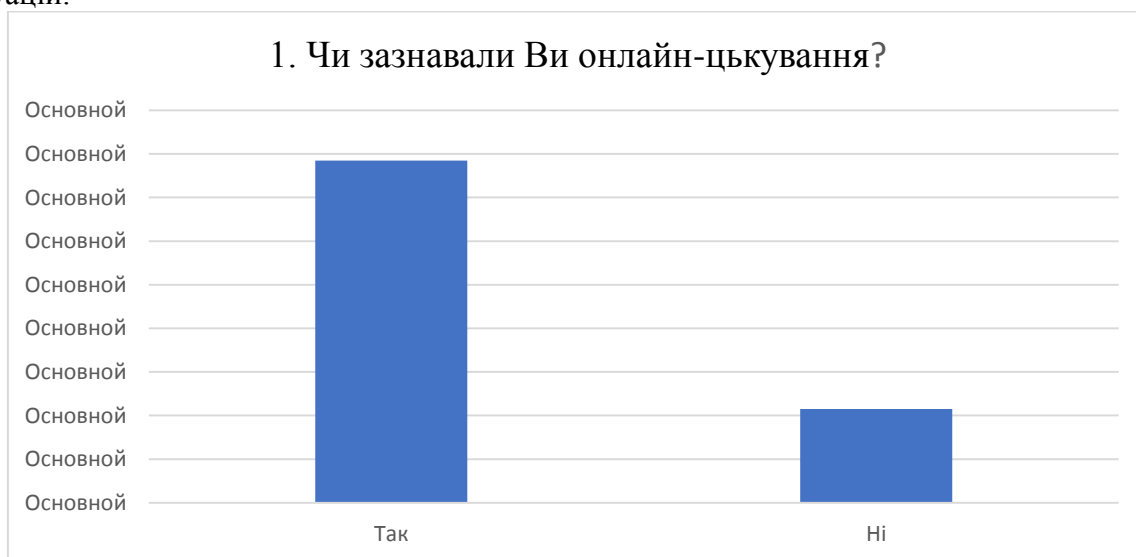
- Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 року.
- Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)".

- Національна стратегія розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі, затверджена Указом Президента України від 25 травня 2020 року № 195/2020.
- Порядок реагування на випадки булінгу (цькування), затверджений наказом Міністерством освіти і науки України від 28 грудня 2019 року № 1646.
- План заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькування) в закладах освіти, затверджений наказом Міністерства освіти і науки України від 26 лютого 2020 року № 293.

Як вказують дослідження батьки мало знають про інформаційну безпеку і тому даруючи 7-річній дитині гаджет з безкоштовним доступом до Інтернету і не пояснюючи основ безпеки мережі, не знаючи про віртуальну небезпеку, або навіть знаючи, вони не усвідомлюють, що їм потрібно поговорити з дитиною. Водночас експерти кажуть, що одним із основних факторів ризику кібербулінгу є величезний інформаційний розрив між батьками та дітьми. Батьки мало знають про нові технології Інтернету. Вони не звертають уваги на соціальну мережу своїх дітей, сторінки, на які вони підписані, та з ким спілкуються. Коли є "пожежа", вони не знають, як її "загасити" [2].

Є дуже багато шляхів, засобів, інструментарію роботи з дітьми стосовно віртуальної безпеки, але найефективнішим - це так звана кінотерапія. Список тематичних фільмів: "Керрі" (1976), "Опудало" (1983), "Американське серце" (2002), "Листковий пах, ти мертвий" (2002), "Клас" (2007), "13 причин" (2017). Ось наприклад, у фільмі «Клас» розповідається про звичайну естонську школу. Хлопця на ім'я Карл часто висміювали та цькували однокласники. Він ніколи не відповідав на їх агресію, чим провокує їх до постійних «насмішок» все далі і далі, до тих пір, поки за нього не заступився один з колишніх насмішників - Каспар. У класі починається протистояння, яке поступово загострюється, наближаючи неминучу розв'язку. Переглядаючи відео, дитина може порівняти те, що з ним трапилося, побачити його ситуацію та поділитися нею з батьками[1].

Нами також було проведено невелике опитування, яке проводилось в студентському середовищі і складалось всього лише з 3 питань, які висвітлюють всі негативні наслідки явища «булінгу» та «кібербулінгу», щоб визначити відсоткове відношення учасників освітнього процесу до поняття «кібербулінгу» та їх дії у разі випадків. Так як наші студенти в минулому теж учні ми здійснили спробу в'яснити чи були в них такі випадки та як їм допомагали батьки. Тому можемо сказати, що після опитування маємо такі результати: проводили бесіди, обговорювали різні ситуації, на власному прикладі показали, що завжди треба радитись з батьками та не допускати таких ситуацій.

Рис.1. Гістограма першого питання анкетування.

Аналізуючи перше питання: «Чи зазнавали Ви онлайн-цькування?» (рис.1), можемо сказати, дуже шкода, що 78,5% опитаних відповіли «Так», і лише 21,5% - «Ні». Дуже високий відсоток жертв кібербулінгу, це свідчить про те, що студенти також не знають правил поведінки в соц.мережах та правил онлайн-безпеки, а тому і потрапляють в пастки.

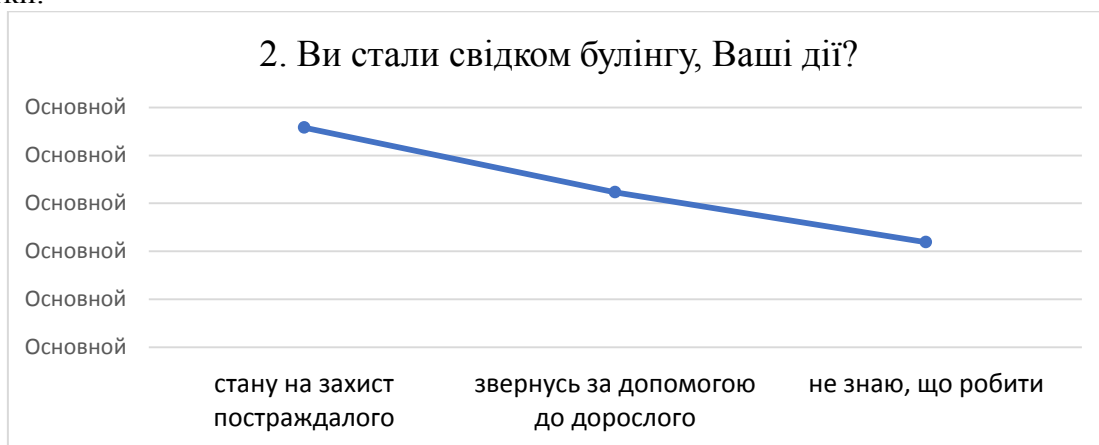

Рис.2.Графік другого питання.

Так як, кібербулінг є одним із різновидів булінгу, то стосовно другого питання «Ви стали свідком булінгу, Ваші дії?»: 45,8% обрали варіант «стану на захист постраждалого», що дійсно не може не радувати, адже потрібно бути людиною і надавати допомогу, 32,3% «звернусь за допомогою до дорослого» і 21,9% «не знаю, що робити». Отже, більшість студентів знають дії при ситуації булінгу, адже такі ситуації дедалі частіше і частіше ми можемо побачити прямо посеред вулиці. І дуже добре, що студенти свідомо обирають варіанти відповідей і знають, або будуть знати, що робити в такій обстановці (рис.2)[2].

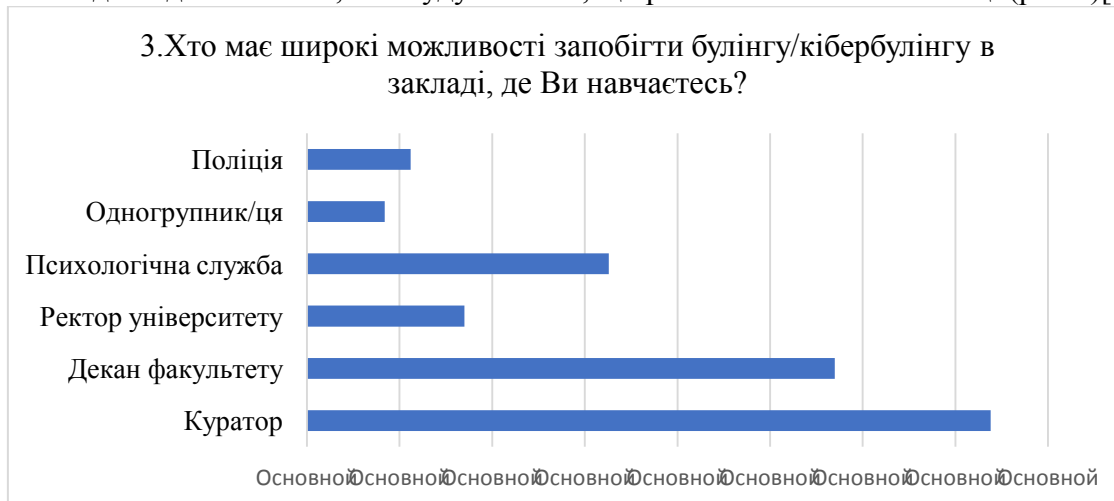

Рис.3. Гістограма третього питання.

Останнє запитання було дуже цікавим, адже по варіантам відповідей можна також дізнатись кому студенти можуть довіритися і розповісти про ситуації боулінгу/кібербулінгу. Отож, питання звучало так: «Хто має широкі можливості запобігти булінгу/кібербулінгу в закладі, де Ви навчаєтесь?», та ось які відповіді ми отримали: найбільшу кількість відсотків отримав варіант відповіді «куратор» 36,9%, далі «декан факультету» - 28, 5%, «психологічна служба» - 16,3%, «ректор університету» - 8,5%, «поліція» - 5,6% та найменшу кількість отримав варіант «одногрупник/ця» - 4,2%. Це ще раз доводить, що студенти і педагогічний колектив навчального закладу повинні тісно співпрацювати задля уникнення різних неприємних ситуацій (рис.3.).

Отже, кібербулінг – дуже негативне явище ХХІ століття, тому потрібно добре знати якій інформації вірити, а якій – ні, і дуже корисним було б пройти курси «Медіаграмотності», які дійсно все чітко та доступно пояснюють всі нюанси віртуальної залежності і не тільки. На даний момент немає єдиного рішення як правильно боротися з

кібербулінгом, але вже створено мобільний додаток «Familylink», в якому батьки можуть здійснювати контроль та допомогти дитині адаптуватись в світі сучасних технологій. Також там є «кнопка виклику» при натисканні якої батьки отримують повідомлення собі на телефон та можуть вчасно відреагувати на проблему своєї дитини. Тому безпечний інформаційний простір для дітей є пріоритетом національного соціального плану "Національний план дій щодо імплементації Конвенції ООН про права дитини" до 2021 року. Наразі Docudays UA та Українська Гельсінська ліга з прав людини (УГСПЛ) надають кваліфіковану юридичну допомогу дітям та/або батькам дітей, які потрапили в ситуацію кібербулінгу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Cyberbullying: It's nature and impactions condary school pupils / [P. Smith, J. Mahdavi, M. Carvalho, S. Fisher, S. Russell, N. Tippett] // *Journal of Child Psychology and Psychiatry*. 2008. Vol. 49. P. 376-385.
2. Горлова А.В. Проблема попередження та протидії булінгу в освітньому процесі початкової школи. Дослідження різних напрямків розвитку психології та педагогіки: Збірник наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (18–19 червня). Одеса: ГО «Південна фундація педагогіки», 2021. 140 с.
3. Варивода К. Психолого-педагогічні аспекти підготовки майбутніх вчителів до створення психологічно безпечного освітнього середовища. *Молодий вчений*. 9.1. с. 17-20.
4. Monks C.P. Definitions of bullying: Age difference sinunderstanding of the term, and the role of experience /*British Journal of Development al Psychology*. 2006. Vol. 24. P. 801-821.
5. Найдьонова Л. Кібербулінг або агресія в Інтернеті: способи розпізнання і захист дитини : [методичні рекомендації] / Вип. 4. К., 2011. 34 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професорка Петухова Л.Є.